

ЖЕЉКО Ђ. БЈЕЛАЈАЦ*
Универзитет Привредна академија
Правни факултет
МИЛОВАН Б. ЈОВАНОВИЋ**

УДК 257:176
Прегледни рад
Примљен: 23.09.2012
Одобрен: 27.10.2012

УЛОГА РЕЛИГИЈЕ У РАЗВОЈУ И СУЗБИЈАЊУ ПРОСТИТУЦИЈЕ

Сажетак: Проституција је девијантни друштвени феномен, облик социо-патолошког понашања, чији корени потичу још од раног периода робовласничког друштва, опстајући до данашњих дана уз задржавање комплексних и веома контроверзних обележја. Између осталих неспорних утицаја, религија је кроз целу историју развоја друштва имала одлучујућу улогу у креирању друштвене свести, а самим тим и одговорности. Она је, такође, имала важну улогу у настанку и развоју првих облика проституције као дела религијских ритуала по храмовима и другим светилиштима. Религиозна проституција, евидентно је, остаје једна апокалиптична појава у којој је човек спојио занос сексуалног чина са екстазом религиозног доживљаја. Данас проституција представља велики друштвени проблем. Њена повезаност са религијом у старом веку, мистични ритуали, обреди плодности и спајања са боговима и даље су предмет изучавања и истраживања. У религијама као што су хришћанство и ислам, полни односи изван брачне заједнице сматрају се тешким гресима. Стога је потпуно оправдан и логичан подстицај тих религија у сузбијању проституције и других асоцијалних понашања која ниподаштавају и деградирају моралне стандарде и друштвене вредности. Религија је одувек имала посебан однос у очувању и унапређењу породичних вредности. Подразумева се да породична прошлост, детињство и доба адолесценције, које је проведено у извесној мери у фрустрирајућем окружењу, битно утиче на касније био-психичко функционисање особе. Међутим, постојање здраве и посвећене породице, заправо је један од најбитнијих предуслова постојања здравог и напредног друштва.

* zeljkobjelajac067@gmail.com

** miki80miki@gmail.com

Кључне речи: проституција, религиозна проституција, историја проституције, католичка црква, исламска религија, православна црква, породица.

Увод

Проституција као анти-друштвена појава је перманентно присутно зло, које је дефинитивно немогуће искоренити. То је девијантни друштвени феномен, облик социо-патолошког понашања, чији корени досежу још од раног периода робовласничког друштва па све до данашњих дана, где га карактеришу модерни појавни облици и типови испољавања. Савремена схватања о овом феномену су и даље прилично поларизована и производе противуречне реакције. Наиме, постоје полазишта да је најамни секс врста услужне делатности, али и критика и осуде да ова појава деградира жену као људско биће.

Узроци ове појаве су тражени, без опиљивог упоришта, у личним својствима, тј. индивидуалним психо-физичким особинама проститутки. Међутим, у новије време се потенцира свеобухватнији приступ који све чешће наглашава одговорност друштва за ову појаву. Друштвено - економски фактори, породични миље, утицај социјалног окружења, само су део узрока ове комплексне девијације.

Мишљења да овај „најстарији занат” треба легализовати, ограничити и контролисати, ставити ван окриља криминала, те на тај начин заштитити особе које се њиме баве, али и клијенте „кориснике услуга” и даље изазивају веома бурне полемике у где то није урађено. Но, искуства земаља, у којима је проституција легализована су упркос свему охрабрујућа. Религија је кроз целу историју развоја друштва имала одлучујућу улогу у развоју и креирању друштвене свести, а самим тим и одговорности.

Она је, такође, имала важну улогу у настанку и развоју првих облика проституције као дела религијских ритуала по храмовима и другим светилиштима. Надаље, кроз историју Цркве, неке жене које су проглашене за света имена вере, попут Магдалене и Св. Марије Египћанке (по историјским изворима) биле су покајане проститутке.

У садашње време већина црквених великодостојника, проституцију одређују не само као „неопходно зло”, већ и као грех. Легализацијом проституције, по тим ставовима, озаконио би се грех, те ушавши у законодавне оквире више и не би био грех. Примери из прошлости не могу бити образац понашања за време у којем живимо, јер свако време има своје особености. Тако ни актуелни губитак моралних вредности и ду-

ховног посрнућа, где се грех глорификује као достигнуће у које егзистирају Богу противне радње, као што су проституција, трговина људима и др. не могу бити пример друштвене форме у ближој или даљој перспективи.

Породица и Црква као стубови и чувари морала и уопште друштвених вредности, не требају само да постављају питања, већ и да пружају конкретне одговоре, односно каналишу тј. усмеравају нарочито осетљив део адолесцентске популације ка поштовању установљених норми понашања.

Историјски развој проституције

Тешко је утврдити временску детерминанту утемељавања проституције као веома контроверзне друштвене установе са свим својим комплексним обележјима, ставовима и предрасудама, али се са сигурношћу може рећи да датира од давнина.¹

Историјски посматрано, проституција се развија упоредо са друштвено-економским развојем и паралелна је са друштвеним неједнакостима, којима превласт припада мушкарцу. Многи настанак проституције повезују са појавом приватне својине, тј. имовинске неједнакости изражене на вишем степену варварства. Енгелс наводи да је професионална проституција слободних жена нужан корелат најамног и робовског рада.²

У раном периоду робовласничког друштва, пре 1500 година п. н. е., уобличена је посебна врста проституције, тзв. храмска или сакрална проституција, као форма општења са натприродним силама, за време верских светковина и других обреда по храмовима и другим религиозни светилиштима. Основни смисао ових обреда био је жртвовање невиности младих девојака као посвећење одређеним божанствима, које се вршило прво помоћу симболичког предмета уприличеног у те сврхе, а потом природним путем од стране свештеника као божјих заступника.

У старој Грчкој проституција је била посебно толерисана. Мушка и женска проституција биле су дозвољене атинским законом. Мушкарци који су се бавили проституцијом могли су да живе нормалним друштве-

¹ По неким пронађеним списима прва конкубина била је Агара, робинја Египћанка (2000-1720 пре.н.е.). Детаљније видети: Елизабет Абот, *Историја љубавница*, Геополитика, Београд, 2007, стр. 24.

² Fridrih Engels, *Порекло породице, приватне својине и државе*, Култура, Београд, 1950, стр. 67-68.

ним животом, с тим да нису могли да присуствују саветима и да обављају неке државне послове. Прва јавна кућа основана је 594 године п. н. е. и те установе су биле у обавези да плаћају порезе и наплаћују услуге по утврђеном ценовнику. Многе од „радница” су биле робинје и радиле су у веома тешким условима. Слободне проститутке могле су да организују радно време и да зарађују више, али су истовремено биле у већој опасности због перманентне изложености. Разликовале су се три врсте проститутки: хетере (проститутке високе класе), које су уживале у богатству и врло често постајале нечије конкубине. Имале су добро образовање да би усавршиле своје заводничке моћи и подучаване су социјалним вештинама; аулетриде, у које се убрајају забављачице, плесачице, свирачице и диктеријаде или обичне јавне жене које су биле на најнижем степену хијерархије.³

Проституција је била позната и толерисана у старом Риму. Она је била саживљена са друштвеним животом, а карактерише је и чињеница да је била детаљно регулисана у оквиру правног система. Прописи су између осталог налагали да регистроване проститутке буду различито обучене, да им косе буду офарбане у жуто или црвено, да носе љубичасту боју и ципеле, да не прекидају рад током целог радног века, да редовно обавештавају надлежне органе о оствареним приходима и др.

Слободном Римљанину било је забрањено да се ожени подводицом или ослобођеном ропкињом неке подводицице или власника јавне куће.⁴ Проститутком се сматрала и жена која се некада бавила овом професијом и са њеног имена неће бити скинута етикета, иако је са праксом проститутке завршила (Параграф из прве књиге *Lex Julia et Papia*).

Однос према проституцији у германском царству био је другачији, јер су различита германска племена која су се сурово противила превари, испољавала неблагонаклон став према проституткама. Жене које су се бавиле проституцијом уколико би биле откривене биле би кажњаване физички и ментално. Визготи су нпр. проститутке кажњавали са 300 удараца бичем и одсецањем косе, а оне које су показивале непослушност, па и даље настављале да се баве тим послом, бивале су продаване у робље. Судије које би у одређеним ситуацијама прихватале мито од проститутки, биле би кажњаване са 100 удараца бичем.

³ Видети више о проституцији у старој Грчкој, Fernando Henriques, *Историја проституције, Проституција примитивних, класичних и источњачких народа*, Загреб, 1968, стр. 36-81.

⁴ Fernando Henriques, наведено дело, стр. 124.

У древној Индији постоје записи из којих се назире да су постојали надзорници проститутки, који су у својству службених лица били надлежни да упошљавају блуднице за потребе краљева на двору, затим да одреде њихова лична примања, утврђујући и критеријуме које треба да испуне проститутке, називане ганике, дадиље или матрке. Закон је налагао обавезу поштовања права проститутки, предвидевши казне за учињене прекршаје. Мушкарци су плаћали новчану глобу у случају односа са проститутком мимо њене воље или пак у случају односа са малолетном проститутком, а у случају отмице и физичког повређивања проститутке, казне су се удвостручавале. Такође и саме проститутке биле су дужне да поштују законом прописане обавезе. Очигледно однос према проституцији у древној Индији превазилазио је оквире религиозних забрана, у прилог чему говори чињеница да је проституција била присутна на целој територији Индије, без обзира на владајућу религију.

Проституција у феудалном друштву доживљава експанзију, упоредо са развојем градова, нарочито њени неконтролисани и нерегулисани облици. Управо у таквим околностима њеног бивствовања, дошла је до јачег изражаја увек присутна друштвена дилема: да ли ову појаву треба сузбијати друштвеним мерама репресије или је донекле толерисати и регулисати одговарајућим правним поступцима. Ова дилема опстајала је дуго, па се према проституцији поступало различито од места до места у оквирима исте државе, у зависности од нахођења самог владара или градских управа. Велики број средњовековних градова у XV веку истицао се доношењем правне регулативе у погледу проституције. Јавне куће биле су смештене на посебно одређеним местима, са истакнутим и препознатљивим обележјима. Чести крсташки ратови доприносили су развоју проституције. Посебни одреди проститутки пратили су ратнике на походима, али и ратници су се враћали са робињама као ратним пленом, које су потом постајале проститутке. Једна од особености проституције у феудалном друштву јесте и она која се односи на поједине облике тзв. дворске проституције, која је била присутна у мањем или већем обиму у готово свим дворovima европских држава. Међутим, у доба реформације (XV-XVI век), реформатори су се вратили старим германским законима моралних принципа, мисливши да је телесна неконтролисаност фундаментални проблем у традиционалној цркви, као један од разлога ремећења друштвеног реда, што је довело да се јавна проституција подвргне законској контроли. И поред оваквог друштвеног односа према проституцији, она се све више ширила, превасходно услед све веће класне диференцијације.

Настанком нових друштвено-економских односа, подстакнутим ренесансом и општим друштвеним развојем, током XV-XVI века стварају се повољни услови за још већи развој проституције. Сматра се да је током XVI века у Бечу било регистровано око 50.000 проститутки, у Паризу 30.000-40.000, колико их је било и у Лондону, не рачунајући метресе.⁵

Проституција као друштвена појава веома је распострањена и у капитализму као новој друштвеној епохи. Преображај радне снаге у робу, чему су допринеле продубљене класне разлике, условио је да се и жена претвори у робу. Овај друштвени систем иницирао је бројне негативне последице, незапосленост, тешке услове рада, што је утицало да се стално повећава број проститутки, а самим тим услед велике конкуренције дошло је до опадања цена услуга. Надаље, оба светска рата допринела су масовности и ширењу проституције, која је све више попримала обресе бизниса, али и криминализације. Са порастом проституције, она постаје и један од значајнијих социјалних проблема XIX века. Долази до мењања односа у њеној пословној и функционалној организацији. Развија се и функција подвођења, не само у циљу налажења нових жена, већ и посредовања између проститутки и клијената. Ова појава улази као пратећа активност многих атрактивних друштвених делатности као што су: туризам, угоститељство, услужни салони, одмаралишта итд. У Европи због светских ратова проституција је углавном добила на масовности, што је наравно било сразмерно порасту људске беде и нарастајућег сиромаштва, док је у САД-у, махом у великим градовима, проституција напредовала у организационом погледу, кроз категоризацију и устројство јавних кућа.

Проституција је у садашњем времену део интернационалне индустрије секса, која подразумева и укључује масовну дистрибуцију порнографских књига, филмова, рад великог броја стриптиз клубова и локала, рекламирање секс тура за мушкарце у сиромашним земљама „трећег света” итд. Свеprisутно и свеобухватно излагање женских тела и полних органа, било у форми слике или као живих тела, наизглед нас упућује на то да је проституција на први поглед јасна појава, али још увек до краја неразјашњена и неусаглашена као феномен. Овоме свакако доприносе диферентне расправе и присутне потешкоће у анализама, у којима се изражавају неуједначени приступи у погледу питања које све активности спадају под проституцијом. Научно - технолошки развој је

⁵ Eduard Fuchs, *Illustrierte Sittengeschichte-Die Galante Zeit*, Verlag Albert Lang, München, 1910, str.404-405.

допринео да се данас отвара потпуно нови свет, свет интернета. Један неограничен и неконтролисан простор. Светска компјутерска мрежа пружа огромне позитивне могућности, али има и мрачну негативну страну, која нас и малим кликом уведе у непредвидиви свет порнографије, секса, интернет педофилије и *web* проституције, а жртве су најчешће најрањивији и најосетљивији део популације, тј. деца.

Чињеница је да је у начелу проституција као појава била друштвено жигосана као недолична појава, а да је била правним нормама одређена и санкционисана. Међутим, она се није нити у једном класном друштву могла ефикасно искоренити или сузбити. Њеном развоју увек је ишло на руку постојање повољних чинилаца услед перманентних друштвених супротности, што је доводило до тога да друштвене активности у контексту правне регулативе, казнене политике, али и самог односа цркве према овој појави, буду неусаглашене и нејединствене.

У садашње време у свету постоје три правна режима уз помоћ којих државе регулишу и дефинишу проблем проституције.

- Прохибиционизам, који се према проституцији односи као према преступу. Проститутка, сводник и клијент могу бити законски гоњени (неке државе САД-а);
- Реглементаризам, посматра проституцију као „неопходно зло”, које се може контролисати, као јавну службу, потчињену правилима (Немачка, Холандија и др.);
- Аболиционизам, који се односи на легализовање проституције. Овим режимом забрањује се и кажњава сводништво и врбовање (Француска и др.).

Узроци проституције

Одговорност друштва за развој проституције јесте провлађујуће схватање, насупрот оним мишљењима која су у први план истицала индивидуалне, менталне и физичке предиспозиције као основни узрок за бављење проституцијом.

Шта је стварни узрок проституције као контроверзне друштвене појаве? Новинар и писац, Регоналд Рајт Кауфман (Reginald Wright Kaufman) у свом делу „Кућа робова” (*The House of Bondage*) доказује да индустријски систем већини жена које припадају радничкој класи не даје никакву другу могућност сем да буду проститутке, наводећи да је економска и социјална инфериорност жена одговорна за проституцију.

Др Сангер (Sanger), који је проучавао 2.000 случајева проститутки, дошао је до следећих података:

- међу њима је било мало жена које су биле из средње класе, а да су имале пристојне услове живота уз стабилне породичне односе;
- већина њих су биле запослене девојке ижене;
- као разлоге одавања проституцији неке су навеле беду, друге окрутан и безнадежан живот у својим породицама, док су треће прибегле овом девијантном понашању услед својих осујећених и хендикепираних природа;
- њих 490 било је удато и живело је са мужевима.

Чак и када ропство није присутно, сиромаштво и безнађе могу натерати жену у проституцију подједнако успешно као и најорганизованији трговац људима.⁶ У својој књизи „Проституција у XIX веку” др Алфред Блашко, такође сматра да економски услови представљају одлучујуће чиниоце за проституцију, те да се у XIX веку она претворила у друштвену институцију.

У условима незапослености и сиромаштва женама се не пружа много избора по питању посла. Нема сумње да се осећају дискриминисаним, без икакве заштите и средстава за живот, са реалним утиском да се налазе на маргини друштва. С друге стране у богатим земљама које имају либерарнији приступ у погледу бављења проституцијом, рад у индустрији секса доноси велику зараду, што опредељује жене да се баве овом делатношћу у којој је рад вишеструко исплативији од рада у некој привредној или услужној делатности.

Породични миље и ендогени фактори као узрок бављења проституцијом

Савремена истраживања у области проституције, без обзира на објективне потешкоће (негативан став јавности услед којег проститутке не могу да говоре о свом животу), могла би да се односе на многе узрочно-последичне везе, као што су: интеракција са окружењем, психо-физичке предиспозиције, однос криминалитета и проституције, образовни, материјални и брачни статус, условљеност последицама породичног и сексуалног насиља и др.

Подразумева се да породична прошлост, детињство и доба адолесценције, које је проведено у извесној мери у фрустрирајућем окружењу, битно утиче на касније био - психичко функционисање особе. Дакле, одрастање у нездравим животним околностима, где постоји злостављање са насиљем и свађама између чланова породице, чини да такве

⁶ Emma Goldman, „Anarhizam i drugi ogledi”, DAF, Zagreb, 2001, www.elektronicke_knjige.com/goldman_emma/anarhizam_i_drugi_ogledi/20/04/2011,str.12.

особе буду посебно осетљиве и нестабилне, годинама у себи акумулирајући фрустрације и анксиозна стања, са потискивањем својих осећања.⁷

Породице у којима доминирају конфликтне ситуације, несређени породични односи, алкохолизам, криминалне радње уз недостатак родитељског старања производе личности склоне девијантном понашању. Код таквих личности, врло често су евидентне трауме изазване силовањем, инцестом, психо-физичким злостављањем, напуштањем итд.

Ендогени фактори несумњиво имају утицај на тенденцију склоности бављења проституцијом. Неки од њих су: карактерне особине, отуђеност, психичка нестабилност, анти-социјална оријентација, сексуално злостављање, последице раног започињања сексуалног живота, интересовање за добијање социјалног статуса и признања.

Неки од фактора који су везани за личне разлоге и који се могу јавити као фактори узроковања проституције су: лоши породични односи који се могу манифестовати кроз насиље, напуштање деце од стране родитеља, запуштање деце у васпитању и школовању, неисказана родитељска љубав, разни видови сексуалног злостављања, укључујући и инцест, као и започињање уживања дроге у раној малдости. Ако све те услове прати и сиромаштво и дружење са лошим друштвом онда су и могућности да се почне са бављењем проституцијом све извеснији.⁸

Осврт на улогу религије у развоју проституције

Када је историја религије у питању у односу на феномен проституције, посебно историје хришћанске религије, не може се ставити у други план и сакрити улога коју је црква имала у развоју проституције. Заправо, постоји довољно уверљивих историјских списа и записа који нас упућују на то да проституција као појава има корене и у религији. Ова појава, гајена одржавана и развијана вековима, није се сматрала маном, већ напротив врлином коју су и богови подржавали.

„Изгледа да се зачетак проституције може наћи првенствено у религиозним обичајима, а религија која је велики конзерватор друштвених традиција, је сачувала у промењеном облику једну примитивну слободу која се већ губила из општег друштвеног живота. Херодот је описао типичан пример тога: још у петом веку пре Христа жене се, барем јед-

⁷ Жељко Бјелајац, *Модерно ропство*, ДТА, Београд, 2008, стр. 39.

⁸ Мићо Бошковић, *Транснационални организовани криминалитет*, Полицијска академија, Београд, 2003, стр. 170.

ном у животу, морале доћи у храм Милита, вавилонске Венере, да би тамо служиле богињи тако што су се морале подати првом странцу који би наишао и бацио неколико новчића у њихово крило. Врло слични обичаји су постојали и у другим деловима западне Азије, Северне Африке, на Кипру и на другим острвима источног Медитерана, као и у Грчкој где је храм Афродите на тврђави у Коринту имао хиљаду робинја, које су служиле богињи.⁹

Чињеница је, да управо у оним друштвеним заједницама, у којима ова појава постаје важан део верског култа, долази до изражаја снажна повезаност религије и сексуалности. То је посебно карактеристично за медитеранске земље, Малу Азију, јужну Индију и западну Африку. Када је у питању проституција у храмовима са ових поднебља, могу се разликовати два типа проституције. Први, када се жена подвргава чину проституције да би се потом удала на уобичајен начин и други када се жена посвећује служби у храму као заређена блудница на одређен рок или пек читав живот.

У Вавилону је био обичај да свака жена мора једанпут у животу отићи у Венерин храм и тамо општити са неким незнанцем. Када једном заузме своје место у храму не сме се вратити кући све док неки од странаца не баци сребрењак у њено крило. Сребрењак може бити било које величине, а не сме бити одбијен, јер то закон забрањује (кад је бачен, посвећен је). Жена одлази са првим мушкарцем који јој да новац, не одбија никога. Када оде са њим и задовољи богињу, враћа се кући. А од тог часа никакав је дар, ма колико велики био неће придобити. Оне жене које су стасите и лепе бивају ускоро ослобођене, а оне ружне морају дуго чекати да испуне закон. Неке чекају и по неколико година у храму. Овај обичај није био везан само за стару Грчку и Вавилон, већ га проналазимо и у Египту, и у Феникији, где су девојке једно раздобље свог живота провеле као посвећене блуднице. Овај обичај се и данас може пронаћи у неким бедуинским племенима. Поштовање богиње (Венере) је у Феникији захтевало такво жртвовање девичанства у храмовима. У Египту се таква служба тражила само од валикашких ћерки, а странац који би са њима општио платио би одговарајућу цену благајни храма. У свим случајевима накнада је одлазила у ризнице храмова. Чак када би један део био задржан, богињи би била принета жртва.¹⁰

Дакле, сви облици проституције особени за овај период одражавају читав низ обреда плодности, при којима се репродуктивне силе при-

⁹ Ема Голдман, *О продаји жена*, http://sr.wiki.source.org/wiki/O_prodaji_zena/02/06/2011.

¹⁰ http://www.studentskisvet.com/magazin/20081026/obredna_prostitucija/03/06/2011.

роде обожавају и прсонализују. При том, велика богиња, у чију част су и одржавани овакви обреди од земље до земље мења своје име (Венера, Ашторет, Иштар, Астарта, Афродита, Изиди), али свугде обавља исту улогу, па само име и није од велике важности.

Жене у оваквим обредима су губиле девичанство. Ипак, то нису били само обреди плодности као се често указује, већ и обреди који су подразумевали увођење у зрелост, односно пун сексуални живот. У неким земљама старог века, ови обреди обавезно су укључивали и чин дефлорације, а сам чин је у многим заједницама био обавијен одређеном мистиком. Наиме, једно од основних страховања било је оно у вези повезивања хименалне крви са менструалном.

Крв што тече након дефлорације многи су сматрали отровном и пуном опасности, па се у таквим срединама мислило да је најбоље да младожења избегне први сексуални сношај са невестом, те се морала тражити нека замена. Зато се сматрало да је најбоље да дефлорацију обави неко други, најчешће неки старнац, наступајући у име мужа. Ово је био зачетак обредне проституције и може се закључити да су ови обреди представљали симболично увођење свих жена у сексуалну зрелост.¹¹

„Већина ауторитета подржава теорију да се религиозна проституција развијала, као опште правило, из веровања да прокреативна људска активност поседује мистериозни и свети утицај на подстицање плодности природе. Међутим, када је под утицајем свештеника, проституција постепено постала организована институција, религиозна проституција је развила и практични део, па је тако дала свој допринос повећању јавних прихода. Уздизање хришћанства до политичке моћи донело је врло мало промена у политици цркве према проституцији. Водећи оци цркве су толерисали проституцију. У тринаестом веку је већ било јавних кућа под општинским протекторатом. Они су, на неки начин, били део јавних служби, а њихови управници су сматрани скоро државним службеницима.“¹²

Овоме се мора додати цитат из књиге др. Сангера: „Папа Клемент II издао је булу да ће се проституција толерисати ако одређени део своје зараде даје цркви. Папа Сикстус VI је био практичнији; само од једне јавне куће, коју је лично изградио, имао је приход од 20.000 дуката.“ У модерна времена црква је по том питању мало обазривија. она донације

¹¹ Ibid.

¹² Emma Goldman, „Anarhizam i drugi ogledi“, DAF, Zagreb, 2001, www.elektronickeknjige.com/ /goldman_emma /anarhizam_i_drugi_ogledi/20/04/2011, str.12.

од проститутки не захтева отворено. Сматра да је уносије да се бави некретнинама, као на пример, Тринити Црква, која за огромне суме новца издаје смртоносне јазбине од кућа онима које живе од проституције.¹³

Очигледно је да религиозна проституција, остаје једна апокалиптична појава у којој је човек спојио занос сексуалног чина са екстазом религиозног доживљаја. Данас проституција представља велики друштвени проблем. Њена повезаност са религијом у старом веку, мистични ритуали, обреди плодности и спајања са боговима и даље су предмет изучавања и истраживања.

Утицај религије је уочљив и у садашњем времену. Занимљиво је да са жртвама неких култура трговци људима спроводе специфичну психолошку тортуру. Примера ради, са жртвама из западне Африке (Нигерија), ритуали слични „voodoo”-у могу наметнути ужасан страх и контролу над жртвом, те обезбедити гаранцију њене послушности у циљу сексуалне експлоатације.¹⁴

Обзиром да је под утицајем религије, односно можда је разложније рећи под окриљем религије, евидентно, ова појава „стасавала и развијала се”, онда и религија мора имати проактивнију улогу у односу на адекватан приступ овом феномену, а потом у промени друштвених вредности и отклањању моралне хипокризије, што напослетку мора довести до друштвене одговорности за експанзију ове појаве и хуманијег третмана „жртава” ове делатности.

Утицај религије у сузбијању проституције

Поред бројних пошаста које оптерећују „точак” цивилизацијског развоја, присутан је проблем проституције. Овај феномен са собом носи бројне противуречности. Разлози за и против легализовања ове појаве су бројни и углавном односе се на моралне, биолошке и друштвене аспекте и дилеме.

У Катекизму Католичке Цркве стоји: „Проституција вријеђа достојанство особе која се проституира сводећи је на сполни ужитак што га нуди. Онај који плаћа тешко гријеши против себе самог: оскврњује чистоћу на коју га обавезује Крштење и каља своје тијело, храм Духа Светога.”(2355) Проституција треба и надаље остати забрањена држав-

¹³ Ibid, str.12.

¹⁴ Жељко Бјелајац, *Трговина људима, узроци и последице*, Београд, 2005, стр. 149.

ним законом. Није истина да би проституција која би се догађала под „контролом” државе представљала гашење оне уличне.¹⁵

Алармантан апел Европи о томе да проституција представља друштвено зло које има негативан утицај на развој целокупне популације и интеракцију са бројним другим пошастима, још у децембру 2000-те године, упутила је Комисија за друштвена питања Француске Бискупске Конференције. При том издат је документ „Ропство и проституција” у којем се описује бруталан карактер проституције у Француској у којој је укључено 20.000 особа од којих је 5.000-6.000 уличних проститутки. У наведеном документу приказана је анализа у којој су коришћена искуства одређених организација које се баве питањима проституције. У њој су бискупи упозорили:

- да је проституција једна од карика у ланцу криминалних делатности које укључују продају оружја и дроге;
- да је модерно ропство зарад сексуалне експлоатације под контролом европских банди, које спроводе разне тортуре (мучења, отмице, убиства), а све у циљу застрашивања жртава.

Такође, иста комисија је претходно у мају 2000-те године у Паризу, одржала конференцију под називом „Проституција, људи и бездан” изневши забрињавајуће податке.

„Бискупи упозоравају да има покушаја умањивања значаја овом проблему, па наглашавају да продаја тијела није у складу са достојанством људске особе и проституција се никада не може уврстити у запослење. Не постоји „добра” врста проституције, јер свака представља велико зло. Свођењем међуљудских односа на трговачку робу не признаје се воља Створитеља, него то представља одбацивање Божанског плана који се тиче сваког човјека па се ради о гријеху особне и друштвене нарави. Надаље, бискупи позивају француску државну власт да осигура закон који ће утврдити да тијело не може бити предметом продаје, позивајући удруге да се супроставе ставу појединих државних власти које наводно „регулирају” проституцију називајући ју својеврсним „запослењем”. Бискупи још траже проширење притиска на државе које нису ратифицирале међународну конвенцију против продаје људских бића и против проституције од 2. просинца 1949. и апелирају на Уједињене Народе да створе контролни механизам за надгледање имплементације ове конвенције. 24.свибња 2000.године, за вријеме опће аудијенције на тргу Св. Петра, одржала је говор бивша проститутка Мириам која умире

¹⁵ Антун Лисец, *Супроставимо се проституцији*, <http://www.katolici.org/kolumne.php/02/06/2011>.

од *AIDS*-а и у сузама завапила Папи: „Свети Оче, помозите нам ослободити педесет тисућа младих жена које се проституирају у Италији!”¹⁶

Бискупи, дакле, у име Цркве не пропагирају само моралну чистоту утемељену Божјим законима, а која се скрнави и ниподаштава бављењем проституцијом, већ наглашавају да проституција представља жариште и извориште ширења многих болести, укључујући и оне са трагичним епилогом. Агресивно рекламирање и препоручивање презерватива с једне стране је довело до лажне сигурности, а са друге стране до подстицаја на неморални живот и експанзије других зараза, као што су заразна жутица (хепатитис) које се могу пренети путем пољупца, плувачке и сл., *Humani Papiloma Virus* који се преноси без презерватива, али и са презервативима.

Широј јавности очигледно није познато, да се *AIDS* и друге разне, па и смртоносне болести преносе преко презерватива. Још крајем осамдесетих година Центар за контролу болести САД-а сопштио је оно што касније никада није демантовано: „...*HIV* је изолиран из крви, слине, суза, мокраће, сјемена, цереброспиналне текућине, мајчиног млијека, те из ткива заражених људи...Кожа, нарочито када се огребе, пореже или огули, упале коже и друга оштећења, као и слузнице ока, носа, уста, а могуће и дишног пута (душник, бронхи, плућа), требају се сматрати као могући путеви уласка вируса.”¹⁷

Католичка Црква не бави се само како неки тврде популистичком превенцијом у сузбијању *SIDA*-е (*AIDS*-а) позивањем на предбрачну суздржаност и верност у браку у складу са духовним учењима ове Цркве, већ се бави и лечењима оболелих од ове опаке болести, у прилог чему говори чињеница да велики број лечилишта у свету управо воде католички мисионари.

У религијама као што су хришћанство, ислам, јудаизам, полни односи изван брачне заједнице сматрају се тешким гресима. Када је у питању Католичка Црква у таквим ситуацијама није дозвољено примати свету причест, све док се особа не исповеди. Евидентно је да млади у већем делу или нису уопште религиозни или нису довољно упознати са низом верских и моралних начела, која су препознатљива као темељ у хришћанству, исламу и јудаизму. Стога је духовно уздизање, односно едукација младих примарни задатак свих религија.

¹⁶ Ibid

¹⁷ „Morbidity and Mortality Weekly Report”, *US Dept. of Health, Education and Welfare*, Atlanta-GA, 1.April 1988, Vol.37, No.S-4.

У Католичкој Цркви, црквени наук о шестој заповести укључује и расправу о чистоћи (чедности, сексуалној честитости). Катекизам описује чистоћу као моралну врлину, дар Божји, милост, плод духовног настојања.¹⁸ Према црквеном науку, брачна љубав има двоструко значење: сједињујуће (сполни однос као узајамно даривање, повезивање и усрећивање супружника) и прокреативно (отвореност преношењу живота и рађању дјече).¹⁹

Катекизам наводи следеће гријехе против чистоће:

1. Пожуда (сексуална жудња): Црква учи да је сексуално задовољство добро и створено од Бога те намијењено супружницима. Пожуда је лоша једино ако је изван своје намјене и ако потиче на гријех.
2. Самозадовољавање или мастурбација: сматра се повредом сполности јер Црква види сполност као комуникацију пуну љубави између двоје људи док је мастурбација осамљена радња која не помаже да особа живи чистоћу или буде пуна љубави према другима.
3. Блудност или блуд: сполни је однос нежењеног мушкарца и неударе жене. Црква тај чин види у супротности с достојанством особе и људске сексуалности јер није у сврху добробити брачних супружника и друштва. Блудност се прогиви достојанству љубави која постиже своју пунину и открива свој смисао само у неопозивом односу установљеном женидбом у којој двоје припадају посве и за цијели живот јер интимно сполно уједињење објављује своју љепоту и очитује своју срећу само у контактсту потпуног животног заједништва као израз вјерне љубави.
4. Порнографија: сматра се перверзијом сполног чина који је намијењен за дистрибуцију трећим особама. Порнографија доводи до себичности и нералних очекивања у вези брачне сполности. Може усмјерити превише пажње само на тјелесни аспект сполности и заслијепити у препознавању духовне љепоте сполности.
5. Проституција: сматра се грешном и за проститутке и за клијенте; крши људско достојанство и штети друштву. Тежина грешности мања је за проститутке, које су присиљене на тај чин биједом, уцјенама и друштвеним притиском.
6. Силовање: тешко је казнено дјело које може узроковати тешке посљедице по живот и здравље жртве силовања.
7. Инцест те силовање дјече од стране родитеља, одрасле родбине, скрбника и одгојитеља сматра се тешким гријехом.²⁰

Међу пет темељних вредности и добара које штити Шеријат (*makasidu-š-šeri'a*) је част (*'ird*) и потомство (*nesl*). Шеријат је у циљу заш-

¹⁸ „United States Catechism for Adults”, USCCB (United States Conference of Catholic Bishops), *USCCB Publishing*, 2008, ISBN 9781574554502.

¹⁹ <http://www.hbk.hr/katekizam/iii/16-pre1.html#RTFToC1>

²⁰ http://sh.wikipedia.org/wiki/Deset_Bozjih_zapovijedi_s_katolicnog_gledišta/04062011/sr:8-9

тите наведених вредности утврдио низ законских одредби и прописа којима се кажњава нарушавање поменутих заштићених добара од којих су најделотворније и најважније санкције из категорије *hadda l* за полни однос ван брака (*haddu-z-zina*) и санкција за недоказану оптужбу за блуд (*haddu-l-kazf*).

Блуд је, према исламском учењу, сваки забрањени сполни однос мушкарца и жене. Проституција је организовани облик ванбрачних сполних односа при чему неко лице (жена или мушкарац) за новчану или неку другу материјалну корист има сполни сношај или чини друге сексуалне радње с индивидуално неодређеним бројем лица у циљу задовољења њиховог сполног прохтеја.²¹

Поред поменутих кривичноправних прописа, присутни су и други прописи из сфере грађанскоправних и моралних норми, а који се тичу проблема који се односе на блуд и проституцију:

- забрана сваког облика блуда и ванбрачних сексуалних односа у исламу;
- забрана осамљивања са страном женом;
- забрана гледања у други пол са страшћу;
- забрана гледања у туђи аврет (стидна места);
- казна за блуд и проституцију;
- забрана склапања брака са блудницом/блудником и проститутком;
- забрана хомосексуалних и лезбијских веза и казна за ова кривична дела;
- забрана оптуживања за блуд без валидних доказа (*kazf*).

Анализом блуда и проституције у контексту исламског учења и шеријатскоправних прописа, може се запазити следеће:

- зиналук, хомосексуализам и лезбијски односи строго су забрањени (харам), убрајају се у велике гријехе и узрок су патње, пропасти и несреће на оба свијета. Све што води блуду такођер је забрањено;
- кривично дјело блуда повлачи за собом овозвјетске и оносвјетске санкције;
- *hadd* за блуд јесте искључиво *Allahovo* право и не може бити опроштен уколико се ваљано докаже;
- борба против проституције, силовања и других сексуалних деликата не може бити успјешна уколико се овом проблему приступи селективно, једнострано, несистематично и уз примјену палијативних мјера. Ову борбу треба водити на више фронтова и мултидисциплинарно. Посебно значајну улогу могу одиграти медији, школске установе, вјерске заједнице, законодавни органи, судство и тужилаштво, полиција и други државни органи. Вриједносни сујав друштва мора се такођер редефинирати.²²

²¹ Енес Љеваковић, „Блуд и проституција у свјету исламског учења и шеријатскоправних прописа”, *Гласник Ријасета ИЗ-е БиХ*, бр. 11-12, Сарајево, 2003, стр.1051-1060.

²² Ibid

У исламској религији, евидентно је, положај и права жена нису исти и у суштини се разликују од положаја и права које имају мушкарци у друштву.

Осим чињенице са верске исламске норме одређују позицију човека и жена у оквиру исте заједнице на другачији начин, оне такође другачије утврђују права пола у односу на друге верске заједнице.²³ Наиме, муслиманима је према исламским принципима дозвољено да се жене женама припадницама било којих монотеистичких верских група, док се жене, муслиманке, могу удати само за следбенике муслимана.

Напред изнето, сугерише нам закључке о комплексности проблема односа између полова, али и о несумњиво великом утицају исламске религије у сузбијању проституције, блуда и других сексуалних деликата, а у циљу заштите моралних и других вредности исламског друштва.

Најзначајнији циљ Хришћанског живота јесте задобијање вечног спасења. Да би се тај циљ постигао потребно је испуњавати врлине, као што су: чврстина вере, чистота душе, честитост живота и припадност Православној цркви.

Православна црква даје пуни значај исповестима, признању грехова и давањима савета за борбу против њих у циљу спасења душе исповедника.

Област могућих упозорења и саветовања блудника је, наравно, веома велика, јер ови грехови уништавају човекову душу, чинећи је хладном и безосећајном за највиша питања и тежње и разарају и породицу и друштво. Само треба додати савет необузданим нежењеним младим људима да ступе у законити брак, а њихова изговарања и позивања на то да нису материјално обезбеђени, оповргнути указивањем на то да разврат осиромашује људе више од породице, и да је чак и ако би због ње морали да трпе сиромаштво, чиста савест драгоценија од самољубивог благостања отрованог развратом.²⁴

Треба им објаснити, да се грех који савест тако лако трпи – посебно телесни грех, не зауставља у свом греховном расту, већ да вуче човека на све горе и све преступније. Педофили, скотоложници, јавне жене и женскарроши се нису родили као такви, већ су постепено упали у бездану провалију својих падова: у раној младости су имали исте, рела-

²³ Мирољуб Јевтић, „Религија и односи између полова”, *Политикологија религије*, бр.1/2008, Београд, стр. 145-158.

²⁴ Митрополит Антоније Храповицки, „О исповести, болести воље и срца, седма заповест”, *Светосавље*, <http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Bogoslovje/MitropolitAntonijeHrapovicki/07/06/2011/str.1-9>.

тивно мале грехове, као и они вршњаци који су живот проживели као поштени људи и добри хришћани, али су се од њих разликовали по томе што се нису кајали за своје падове, што су се смејали саветима, и нису прекоревали себе због грехова; касније, кад су они у њима огрубели, морали су да приносе касно, али јалово покајање у телу, које је трулило од сифилиса или у стању пацијената душевне болнице, или у звању алкохоличара-одрпанца, одбаченог од друштва као човека који није способан ни за какав рад, или напокон, у стању бедне, остареле проститутке, истеране из свих јавних кућа.²⁵

Очито да и Православна црква има изричит став о проституцији као греху, који изражава животни пад, очајање, бестидност и безбожност са епилогом мучног окончања земаљског живота. С тим да увек оставља могућност да хришћанин или хришћанка могу исповедити свој „пад” и окренути се Богу и божијим заповестима.

Срамотно понашање и разврат било да су пре брака или у браку нису само погубни за душу и Спасење жене него и за породицу и друштво у целини.²⁶ Зато улога Православне цркве мора бити проактивнија, сразмерно утицају и поверењу које има у друштву. Ово се нарочито односи на улогу Српске православне цркве, која чини се са недовољно енергије у погледу едукације младе популације о штетним последицама проституције, али и других социо-патолошких појава, наступа у медијском простору Србије, који је пун перманентног јавног излагања нагих женских тела, порнографије, отворених огласа за пружање сексуалних услуга и сл.

Уважени проф. Јевтић, с правом тврди да је потцењен утицај религије на друштво иако је у збиљи евидентно снажно присуство религије у јавном животу.²⁷ Стога је потпуно оправдана и логична њена улога у сузбијању проституције и других девијантних понашања која ниподаштавају и деградирају моралне стандарде и друштвене вредности.

Закључак

Тешко је утврдити временску детерминанту утемељавања проституције као веома контроверзне друштвене установе са свим својим ком-

²⁵ Ibid

²⁶ Јелена Ђорђевић, „Православна жена”, <http://www.spcoluzern.ch/forum/index.php/07/06/2011>.

²⁷ Мирољуб Јевтић, „Религије и данас покрећу ратове”, <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2006/12/11,07/06/2011>.

плексним обележјима, ставовима и предрасудама, али се са сигурношћу може рећи да датира од давнина. То је девијантни друштвени феномен, облик социо-патолошког понашања, чији корени досежу још од раног периода робовласничког друштва па све до данашњих дана, где га карактеришу модерни појавни облици и типови испољавања

Чињеница је да је у начелу проституција као појава била друштвено жигосана као недолична појава, а да је била правним нормама одређена и санкционисана. Међутим, она се није нити у једном класном друштву могла ефикасно искоренити или сузбити.

Њеном развоју увек је ишло на руку постојање повољних чинилаца услед перманентних друштвених супротности, што је доводило до тога да друштвене активности у контексту правне регулативе, казнене политике, али и самог односа цркве према овој појави, буду неусаглашене и нејединствене.

Одговорност друштва за развој проституције јесте провлађујуће схватање, на супрот оним мишљењима која су у први план истицала индивидуалне, менталне и физичке предиспозиције као основни узрок за бављење проституцијом. Савремена истраживања у области проституције, без обзира на објективне потешкоће (негативан став јавности услед којег проститутке не могу да говоре о свом животу), могла би да се односе на многе узрочно-последичне везе, као што су: интеракција са окружењем, психо-физичке предиспозиције, однос криминалитета и проституције, образовни, материјални и брачни статус, условљеност последицама породичног и сексуалног насиља и др.

Религија је кроз целу историју развоја друштва имала одлучујућу улогу у развоју и креирању друштвене свести, а самим тим и одговорности. Она је, такође, имала важну улогу у настанку и развоју првих облика проституције као дела религијских ритуала по храмовима и другим светилиштима. Када је историја религије у питању у односу на феномен проституције, посебно историје хришћанске религије, не може се ставити у други план и сакрити улога коју је црква имала у њеној експанзији. Заправо, постоји довољно уверљивих историјских списа и записа који нас упућују на то да проституција као појава има корене и у религији. Ова појава, гајена, одржавана и развијана вековима, није се сматрала маном, већ напротив врлином коју су и богови подржавали.

С правом се тврди да је потцењен утицај религије на друштво иако је у збиљи евидентно снажно присуство религије у јавном животу. Стога је потпуно оправдана и логична њена улога у сузбијању проституције и других девијантних понашања која ниподаштавају и деградирају моралне стандарде и друштвене вредности.

Сигурно је да и породица има велики значај и утицај у ефикасној и правовременој превенцији проституције било ког члана, поготово деце. Адекватна стратегија, њезина операционализација у оквиру надлежности сваког субјекта и члана породице и међусобна интеракција у континуитету, предуслови су постојања функционалне и здраве породице, здравих односа у њој и свођења на најмању могућу меру девијантних понашања па и проституције. Да би утицај породице на развој и смањење проституције био до краја ефикасан потребна је перманентна едукација, њена активизација, професионализам, благовременост реакције и правилна евалуација начина понашања и догађаја који претходе проституцији.

Литература:

1. Abot Elizabet, *Istorija ljubavnica*, Geopolitika, Beograd, 2007
2. Bjelajac Željko, *Moderno ropstvo*, DTA, Beograd, 2008.
3. Bjelajac Željko, *Trgovina ljudima, uzroci i posledice*, DTA, Beograd, 2005.
4. Bošković Mićo, *Transnacionalni organizovani kriminalitet*, Policijska akademija, Beograd, 2003.
5. Dimitrijević Vojin, *Ljudska prava*, Udžbenik, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 1997.
6. Engels Fridrih, *Poreklo porodice, privatne svojine i države*, Kultura, Beograd, 1950.
7. Goldman Emma, „Anarhizam i drugi ogledi”, *DAF*, Zagreb, 2001, www.elektroničkeknjige.com/goldman_emma/anarhizam_i_drugi_ogledi/20/04/2011.
8. Henriques Fernando, *Historija prostitucije, Prostitucija primitivnih klasičnih i istočnjačkih naroda*, Zagreb, 1968.
9. Fuchs Eduard, *Illustrierte Sittengeschichte-Die Galante Zeit*, Verlag Albert Lang, München, 1910.
10. Jevtić Miroljub, „Religija i odnosi između polova”, *Politikologija religije*, br.1/2008, Beograd.
11. Jevtić Miroljub, „Religije i danas pokreću ratove”, <http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2006/12/11,07/06/2011>.
12. Lisec Antun, *Suprostavimo se prostituciji*, <http://www.katolici.org/kolumne.php/02/06/2011>
13. Ljevaković Enes, *Blud i prostitucija u svijetu islamskog učenja u šerijatskopравnih propisa*, Glasnik Rijasete IZ-e BiH, br.11-12, Sarajevo, 2003.
14. „Morbidity and Mortality Weekly Report”, *US Dept. of Health, Education and Welfare*, Atlanta-GA, 1. April 1988, Vol.37, No.S-4.
15. „United States Catechism for Adults”, USCCB (United States Conference of Catholic Bishops), *USCCB Publishing*, 2008.

http://sr.wiki source.org/wiki/O_prodaji_žena/02/06/2011.

<http://www.katolici.org/kolumne.php/02/06/2011>

<http://www.hbk.hr/katekizam/iii/16-pre1.html#RTFToC1ž>

http://sh.wikipedia.org/wiki/Deset_Božjih_zapovijedi_s_katoličkog_gledišta/04/06/2011

http://www.studentskismet.com/magazin/20081026/obredna_prostitucija/03/06/2011

<http://www.svetosavlje.org/biblioteka/Bogoslovlje/MitropolitAntonijeHrapovicki/07/06/2011>

<http://www.spcoluzern.ch/forum/index.php/07/06/2011>

The role of religion in development and suppression of prostitution

Summary: Prostitution is a deviant social phenomenon, a form of socio-pathological behavior, whose roots come from early period of the slave-owning society, surviving until modern days and keeping complex and controversial features. Among other indisputable influences, throughout the history of social development, religion had a determining role in creating social consciousness and responsibility. It also played an important role in creating and developing the initial forms of prostitution as part of religious rituals in temples and other shrines. Religious prostitution evidently remains an apocalyptic phenomenon where individual combines the ecstasy of a sexual act with religious experience. Nowadays, prostitution represents major social problem. Its association with religion in the ancient times, mystic rituals, fertility rites and connecting with the gods continue to be an interesting research topic. In religions as Christianity and Islam, sexual relations outside marriage are considered serious sins. It is therefore justifiable and logic that these religions support suppression of prostitution and other antisocial behaviors that denigrate and degrade moral standards and social values. Religion has always had particular role in preservation and promotion of family values. It is understood that family background, childhood, and adolescence that involved certain level of frustration, significantly influences future bio-psychological functioning of an individual. Nevertheless, the existence of healthy and dedicated family is in fact one of the key prerequisites of the existence of a healthy and developing society.

Key words: religious prostitution, history of prostitution, Catholic Church, Islam, Orthodox Church, family